

บทบาทของกองทัพภาคที่ 3 กับการป้องกันและแก้ไข
ปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันอย่างยั่งยืน

เอกสารวิจัยส่วนบุคคล

โดย

พันเอก รพินทร์ ร่ำรวย

หัวหน้ากองกำลังพล มณฑลทหารบกที่ 35

วิทยาลัยการทัพบก

กันยายน 2563

เอกสารวิจัยเรื่อง บทบาทของกองทัพภาคที่ 3 กับการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่า
และหมอกควันอย่างยั่งยืน

โดย พันเอก รพินทร์ ร่ำรวย

อาจารย์ที่ปรึกษา พันเอกหญิง มนทิรา ยิ้มสมบุญ

วิทยาลัยการทัพบก อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคลฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรหลักประจำ วิทยาลัยการทัพบก ปีการศึกษา 2563 และเห็นชอบให้เป็น
เอกสารวิจัยส่วนบุคคลที่อยู่ในเกณฑ์ระดับ.....

พลตรี

(มหศักดิ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา)

ผู้บัญชาการวิทยาลัยการทัพบก

คณะกรรมการควบคุมเอกสารวิจัยส่วนบุคคล

พันเอก

(ตูลธร นวพิตร)

ประธานกรรมการ

พันเอก

(ศุภชัย สุดาจันทร์)

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษา

พันเอก

(ปริญา ฉายะพงษ์)

กรรมการ

พันเอกหญิง

(มนทิรา ยิ้มสมบุญ)

กรรมการ

บทคัดย่อ

ผู้วิจัย	พันเอก รพินทร์ รำรวย
เรื่อง	บทบาทของกองทัพภาคที่ 3 กับการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันอย่างยั่งยืน
วันที่	กันยายน 2563 จำนวนคำ: 7,380 จำนวนหน้า: 23
คำสำคัญ	ไฟฟ้าและหมอกควัน, กองทัพภาคที่ 3, ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง
ชั้นความลับ	ไม่มีชั้นความลับ

การวิจัยเชิงยุทธศาสตร์เรื่อง “บทบาทของกองทัพภาคที่ 3 กับการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันอย่างยั่งยืน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของกองทัพภาคที่ 3 ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน วิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรค และเสนอแนะการกำหนดบทบาทที่เหมาะสมของกองทัพภาคที่ 3 ในการปฏิบัติการกิจเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านความมั่นคงและด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยโดยใช้การวิจัยเอกสาร (documentary research) เป็นแนวทางหลักในการวิจัย พบว่าที่มาบทบาทของกองทัพภาคที่ 3 ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันแบ่งออกเป็นการจัดตั้งกองบัญชาการเฉพาะกิจควบคุมไฟฟ้าและหมอกควัน กองทัพภาคที่ 3 (บก.ฉก.คฟป.ทภ.3) และ การจัดตั้งศูนย์อำนวยการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันระดับภาค (ศอ.ปกป.ภาค) ซึ่งการดำเนินงานในระยะแรกยังพบปัญหาและอุปสรรคทั้งในด้าน บุคลากร งบประมาณ และเครื่องมือ อย่างไรก็ตาม ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการบูรณาการความร่วมมือ

กับหน่วยงานอื่น จัดระบบรวบรวมข้อมูล และประยุกต์ใช้ทฤษฎีชุมชน ทำให้การแก้ไข ปัญหาไฟป่าและหมอกควันในพื้นที่รับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 3 มีประสิทธิภาพและ เป็นไปในทิศทางที่ดียิ่งขึ้น จากการศึกษาวิจัยบทบาท ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงแนวทาง ในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่พบ นำไปสู่ข้อเสนอแนะว่าด้วยบทบาทที่เหมาะสมของ กองทัพภาคที่ 3 ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน ว่าควรเป็นการจัด กำลังสนับสนุนปฏิบัติการดับไฟป่าแก่ทางจังหวัดหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ในรูปแบบชุดปฏิบัติการและชุดณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน ทำหน้าที่เป็น ผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้เกิดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ทั้งในระดับ จังหวัดและท้องถิ่น สนับสนุนคณะทำงาน/กองบัญชาการแก้ไขปัญหาจากส่วนกลาง เพื่อให้การประสานงานกับรัฐบาลมีความสะดวกมากยิ่งขึ้น การดำเนินงานเป็นไปอย่าง เร่งด่วน มีประสิทธิภาพ ทันต่อสถานการณ์ รวมถึงมีบทบาทในการเตรียมความพร้อม สร้างการรับรู้ และเข้าถึงประชาชนในพื้นที่อย่างทั่วถึง จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาไฟป่าและ หมอกควันอย่างยั่งยืนได้ต่อไป

ABSTRACT

AUTHOR: Colonel Rapin Rumruay
TITLE: Role of the 3rd Army Area in Sustainable Prevention and Solution of Forest Fire and Smog Problems
DATE: September, 2020 **WORD COUNT:** 7,380 **PAGES:** 23
KEY TERMS: Forest Fire and Smog, Third Army Area, Security Strategy
CLASSIFICATION: Unclassified

The objectives of strategic research on "the role of the 3rd Army Area in sustainable prevention and solution of forest fire and smog problems" were to study the role of the 3rd Army Area in preventing and solving forest fire and smog problems, analyze problems and obstacles during the operation, and suggest appropriate role of the 3rd Army Area in order to prevent and solve forest fires and smog problems sustainably, in consistent with Thailand's 20-Year National Strategy on Security and Eco-Friendly Development and Growth. The researcher conducted a research study using documentary research as the main guideline. It was found that sources of the 3rd Army Area in preventing and solving forest fires and smog were divided into the establishment of the Special Forest Fire and Smog Command Unit, the 3rd Army Area and the establishment of the Administration Center on Forest Fire and Smog Prevention and Solution

(Regional Level). At the initial stage, there were problems and obstacles during the operation, especially lacking of human resources, budget, and equipment. However, the problems were resolved by integrating cooperation with other agencies, organizing data collection system, and applying community theory; home, temple, and school which resulting in more efficient and effective solutions in forest fire and smog problems in responsible area of the 3rd Army Area. The study has also led to suggestions about appropriate role of the 3rd Army Area to prevent and solve forest fire and smog problems sustainably in four aspects. Firstly, being supporter of the fire-fighting operations run by provincial government or the department directly responsible for the mission; in form of operation teams or campaign promotion in order to raise public awareness and understanding among local people. Secondly, acting as a coordinator among relevant agencies, both provincial and local levels, to achieve integration to complete the mission. Thirdly, supporting special command center in the area which is formed by central government so that the problems can be solved as urgently and effectively as possible. And finally, playing a role in encouraging public readiness and awareness by reaching out people in the area thoroughly.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่อง “บทบาทของกองทัพภาคที่ 3 กับการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน” ในครั้งนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรหลักประจำ วิทยาลัยการทัพบก ชุดที่ 65 โดยตลอดการทำวิจัย ผู้วิจัยพบว่ากองทัพบกได้ให้ความสำคัญกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันเป็นอย่างมาก รวมถึงได้ทำหน้าที่ในการพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งประโยชน์สุขของประชาชนและประเทศชาติอย่างเต็มความสามารถ

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณ พันเอก ตูลธร นวพิตร ที่กรุณาให้เกียรติเป็นประธานกรรมการควบคุมเอกสารวิจัยส่วนบุคคล ขอขอบพระคุณ พันเอก ศุภชัย สุดาจันทร์ ที่กรุณาให้เกียรติเป็นผู้ทรงวุฒิที่ปรึกษาแก่ผู้วิจัย ทั้งยังได้ให้ข้อคิดเห็น แนะนำแนวทางต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยเป็นอย่างดียิ่งเสมอมา ขอขอบพระคุณ พันเอก ปริญญา ฉายะพงษ์ ที่กรุณาให้เกียรติเป็นกรรมการควบคุมเอกสารวิจัยส่วนบุคคล ขอขอบพระคุณ พันเอกหญิง มนทิรา ยิ้มสมบุญ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ให้ความอนุเคราะห์แนะนำแนวทางการทำวิจัย กำกับดูแล ให้ข้อคิดเห็น รวมถึงตรวจสอบรายละเอียดและความเรียบร้อยของงานวิจัย

ทั้งนี้ การวิจัยครั้งนี้จะสำเร็จลงมิได้ หากขาดการสนับสนุนข้อมูลเอกสารจากกำลังพลของกองกิจการพลเรือน กองทัพภาคที่ 3 ซึ่งเคยร่วมงานกับผู้วิจัย และนางสาวพิมพ์พิกา ร่ำรวย ที่ช่วยค้นคว้าข้อมูล ตลอดจนช่วยพิมพ์เอกสารการวิจัย ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารวิจัยเรื่อง “บทบาทของกองทัพภาคที่ 3 กับการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันอย่างยั่งยืน” นี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติภารกิจป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันของกองทัพต่อไป

บทบาทของกองทัพภาคที่ 3 กับการป้องกันและแก้ไข ปัญหาไฟป่าและหมอกควันอย่างยั่งยืน

“พระเจ้าอยู่หัวเป็นน้ำ ฉันทจะเป็นป่า ป่าที่ถวายเป็นความจงรักภักดีต่อน้ำ พระเจ้าอยู่หัวสร้างอ่างเก็บน้ำ ฉันทจะสร้างป่า” พระราชดำรัส สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เมื่อครั้งทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2525 ณ บ้านถ้ำตัว อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร สะท้อนให้เห็นว่าพระองค์ท่านทรงให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้เป็นอย่างมาก เนื่องจากอาจทรงเล็งเห็นว่าพื้นที่ป่าไม้มีจำนวนลดลงจากการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติและ การตัดไม้เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ โครงการป่ารักษน้ำในพระราชดำริจึงได้ถือกำเนิดขึ้น เพื่อสนับสนุนให้ชาวบ้านในพื้นที่มีส่วนร่วมในการปลูกและดูแลรักษาป่า เป็นการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระยะยาวอย่างยั่งยืนต่อไป¹

ประกอบกับในปี 2561 รัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการวางแผนพัฒนาประเทศให้ทุกภาคส่วนดำเนินการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงกำหนดให้มียุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ด้านความมั่นคง มีกรอบแนวทางที่สำคัญ คือ การพัฒนาระบบการเตรียมพร้อมแห่งชาติและระบบบริหารจัดการภัยพิบัติ การรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ยังมีกรอบแนวทางที่สำคัญ คือ การจัดระบบอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ²

ไฟป่าและหมอกควัน ถือได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในระดับโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศเขตร้อนเช่นในประเทศไทย เพราะก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ในระดับภูมิภาคพบว่าปัญหาไฟป่าและหมอกควันจากการเผาป่าในประเทศสมาชิกอาเซียน เช่น อินโดนีเซีย³ ได้มีผลกระทบมาถึงพื้นที่ตอนใต้

ของประเทศไทยในรูปแบบมลพิษทางอากาศจากหมอกควันได้ส่งผลกระทบต่อเป็นวงกว้าง⁴ ยิ่งไปกว่านั้น การเกิดไฟป่าอย่างรุนแรงในช่วงต้นปี 2563 ป่าไม้ถูกทำลายเป็นจำนวนมาก และเกิดมลพิษทางอากาศในหลายพื้นที่ เช่น การเผาไหม้ป่าสนเขา 3,700 ไร่ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย มลพิษทางอากาศจากไฟป่าบนเทือกเขาบรรทัด 5,600 ไร่ ในพื้นที่จังหวัดตราดและใกล้เคียง การเผาไหม้เขตกันชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติทับลาน และอุทยานแห่งชาติปางสีดา 102,600 ไร่ และการเกิดไฟป่าอย่างรุนแรงในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของกองทัพอากาศที่ 3 ในเดือนมีนาคม 2563 พื้นที่เสียหายกว่า 8,600 ไร่ ส่งผลให้มีเจ้าหน้าที่อาสาสมัครดับไฟป่า และประชาชนเสียชีวิตจากการเข้าไปดับไฟป่า⁵

นอกจากนี้ หลายพื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียงยังต้องประสบกับปัญหามลพิษทางอากาศ ถูกปกคลุมด้วยหมอกควันจากไฟป่า โดยในช่วงการเกิดไฟป่าดังกล่าว AirVisual ได้จัดอันดับดัชนีคุณภาพอากาศโลก (AQI) พบว่าเชียงใหม่ได้รับการจัดอันดับให้เป็นเมืองที่มีมลพิษทางอากาศสูงที่สุดในโลก วัดได้ 344 US AQI ค่าฝุ่น PM 2.5 สูงถึง 293.5 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ซึ่งอยู่ในขั้นมีผลกระทบต่อสุขภาพ⁶ และเมื่อย้อนกลับไปในปี 2562 พบว่าพื้นที่ทั้ง 9 จังหวัด ภาคเหนือของประเทศไทย ต้องประสบกับปัญหาไฟป่าและหมอกควันในระดับวิกฤติมากถึง 255 ตำบล⁷ เห็นได้ชัดว่าสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยในห้วงเดือนพฤศจิกายน ถึง เดือนเมษายน ของทุกปี จะประสบปัญหาความแห้งแล้ง อากาศไม่ถ่ายเทเหมือนฤดูกาลอื่น สิ่งที่เกิดขึ้นและพบว่าเป็นปัญหาประจำทุกปี คือ การเกิดไฟป่าและหมอกควัน

โดยไฟป่าและหมอกควันเกิดขึ้นได้จาก 2 ปัจจัย ได้แก่ เกิดขึ้นตามธรรมชาติและจากการกระทำของมนุษย์ การเกิดไฟป่าตามธรรมชาติ เช่น กิ่งไม้แห้งมีการเสียดสีจนเกิดประกายไฟ ฟาผ้าลงบนต้นไม้ลุกลามไปยังต้นอื่น ๆ ส่วนสาเหตุจากการกระทำของมนุษย์ เช่น จุดไฟเพื่อการเกษตร หาของป่า และล่าสัตว์ พรานป่าจุดไฟเพื่อประกอบอาหารและป้องกันตัวในเวลากลางคืน โดยไม่ดับไฟให้เรียบร้อยจึงเกิดการลุกลาม สำหรับหมอกควันนั้น

เป็นผลต่อเนื่องจากการเกิดไฟฟ้า การเผาเศษวัชพืชในพื้นที่เกษตรกรรม การปล่อยควันเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมและยานพาหนะในชุมชนเมือง โดยปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยเกิดจากการกระทำของมนุษย์เป็นหลัก⁸

ส่งผลให้เกิดผลกระทบหลัก 3 ประการ ดังนี้ ประการแรก ส่งผลเสียต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ สัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว นักท่องเที่ยว รวมถึงเกิดอันตรายต่อสุขภาพและสวัสดิภาพของเจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครผู้เกี่ยวข้องในการดับไฟฟ้า ประการที่ 2 กระทบต่อเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวของประเทศในภาพรวม เนื่องจากช่วงเวลาที่เกิดปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันเป็นช่วงที่ภาคเหนือของประเทศไทยมีอากาศหนาวเย็น ธรรมชาติสวยงาม ยังเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับเทศกาลวันหยุดยาว เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ จึงเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวจำนวนมากทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ หรือเรียกได้ว่าเป็นฤดูกาลท่องเที่ยว แต่เมื่อเกิดปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน ความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบของฝุ่นละอองขนาดเล็กหรือ PM 2.5 ซึ่งปะปนอยู่ในอากาศมีผลต่อการท่องเที่ยว รวมถึงปัญหาทัศนวิสัยด้านการบิน หมอกควันที่ปกคลุมรันเวย์ส่งผลให้นักบินไม่สามารถนำเครื่องบินโดยสาร ขึ้น-ลง ณ ท่าอากาศยานได้ตามปกติ การเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่จึงลดลง⁹ และอีกประการหนึ่งที่เลี่ยงไม่ได้เมื่อเกิดปัญหาไฟฟ้า คือ ความเสียหายต่อทรัพยากรป่าไม้และพื้นที่ป่าซึ่งเปรียบเสมือนปอดทางธรรมชาติของประเทศ เมื่อป่าซึ่งเปรียบเสมือนปอดถูกทำลาย ร่างกายซึ่งเปรียบได้กับประเทศ จึงยากที่จะทำให้ประชาชนดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุขเช่นกัน

งานวิจัยฉบับนี้จึงได้มุ่งทำการศึกษาวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน รูปแบบการทำวิจัย คือ การศึกษาวิเคราะห์เอกสารทางวรรณกรรม และหนังสือที่เกี่ยวข้องในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วน เพื่อตอบคำถามการวิจัย 3 ประเด็นหลัก ดังนี้ ประเด็นที่หนึ่ง ศึกษาบทบาทความรับผิดชอบที่ผ่านมาในการปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันของกองทัพภาคที่ 3 เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ

20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) และแผนระดับต่าง ๆ ควบคู่กับการนำเสนอข้อมูลการป้องกัน และแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันในส่วนที่กองทัพบก หน่วยงานอื่น และภาค ประชาชนรับผิดชอบปฏิบัติงาน อาทิ คำสั่งต่าง ๆ ของกองทัพภาคที่ 3/กองอำนวยการ รักษาความมั่นคงภายในภาค 3 คำสั่งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ประเด็นที่สอง วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคจากการปฏิบัติ ภารกิจที่ผ่านมา และแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยใช้ข้อมูลผลการดำเนินงานที่ผ่านมา เป็นกรอบการวิเคราะห์หลัก ควบคู่กับใช้ข้อมูลการเกิดจุดความร้อนหรือ Hotspot ของ สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (GISTDA) และทฤษฎีชุมชน และ ประเด็นที่สาม กล่าวถึงข้อเสนอแนะว่ากองทัพภาคที่ 3 ควรมีบทบาทที่เหมาะสมในการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันอย่างยั่งยืนอย่างไร เพื่อสนับสนุนการ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ด้านความมั่นคง และด้านการสร้างการเติบโต บนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ดังที่จะกล่าวต่อไปตามลำดับ ดังนี้

กองทัพภาคที่ 3 กับการป้องกันและแก้ไขปัญหไฟป่าและหมอกควัน

ที่มาบทบาทของกองทัพภาคที่ 3 ในการแก้ไขปัญหไฟป่าและหมอกควันแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ การจัดตั้งกองบัญชาการเฉพาะกิจควบคุมไฟป่าและหมอกควัน กองทัพภาค ที่ 3 (บก.ฉก.คฟป.ทภ.3) และ การจัดตั้งศูนย์อำนวยการป้องกันและแก้ไขปัญหไฟป่าและ หมอกควันระดับภาค (ศอ.ปกป.ภาค) ดังนี้

ระยะที่ 1 กองบัญชาการเฉพาะกิจควบคุมไฟป่าและหมอกควัน กองทัพภาคที่ 3

ในระยะเริ่มต้น กองทัพภาคที่ 3 มีบทบาทในการดำเนินการป้องกันการป้องกันและแก้ไขปัญหไฟป่าและหมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย เพื่อสนองต่อความห่วงใยที่สมเด็จ

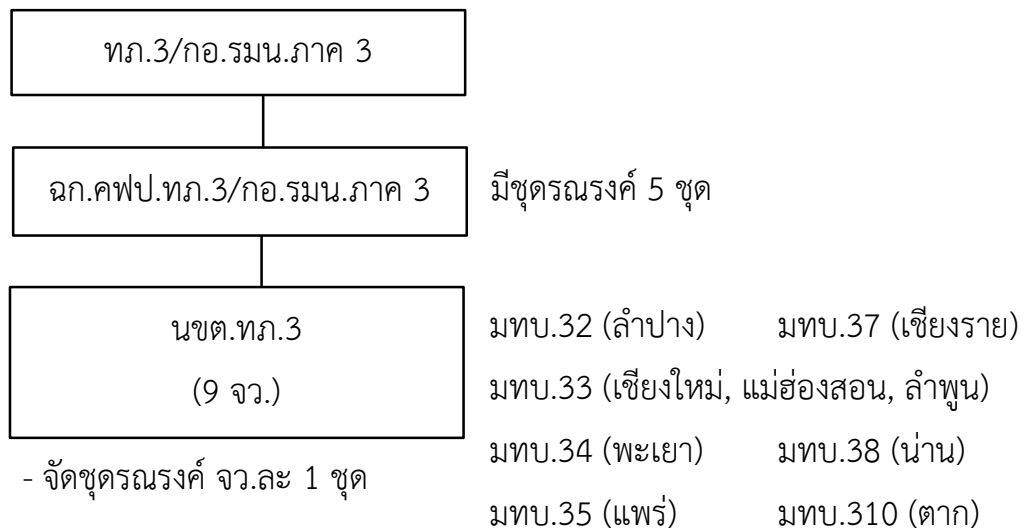
พระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เมื่อครั้งทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มีต่อสถานการณ์ไฟฟ้าและหมอกควัน พระองค์ได้มีพระราชเสาวนีย์ให้ผู้บัญชาการทหารบก (ผบ.ทบ.) ดำเนินการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ตั้งแต่ปี 2545 โดย ผบ.ทบ. ได้สั่งการให้กองทัพภาคที่ 3 ดำเนินการจัดชุดปฏิบัติการจำนวน 100 ชุด ร่วมกับทุกภาคส่วน เข้าแก้ไขปัญหา โดยใช้งบประมาณรายจ่ายปกติในส่วนของกองทัพบก¹⁰ เพื่อดำเนินการรณรงค์เสริมสร้างจิตสำนึก ความรู้ ความเข้าใจ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและป้องกันการเกิดไฟฟ้าและหมอกควัน กองทัพภาคที่ 3 จึงได้จัดตั้งกองบัญชาการเฉพาะกิจควบคุมไฟฟ้าและหมอกควัน กองทัพภาคที่ 3 (บก.ฉก.คฟป.ทภ.3)¹¹ เพื่อวางแผน อำนวยการ ประสานงานกับหน่วยงานอื่น และกำกับกรปฏิบัติของชุดปฏิบัติการของกองทัพภาคที่ 3 โดยมีชั้นการปฏิบัติ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ชั้นเตรียมการ ประกอบด้วยการจัดชุดปฏิบัติการ ดำเนินการรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน การประชาสัมพันธ์แนวทางการปฏิบัติ การสร้างจิตสำนึกเพื่อเฝ้าระวังในพื้นที่ และประสานการปฏิบัติกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการซักซ้อมดับไฟฟ้า
2. ชั้นปฏิบัติการ เป็นการประชาสัมพันธ์ทางสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หอกระจายข่าวหมู่บ้าน ดำเนินการติดตั้งไว้นิลประชาสัมพันธ์ ควบคู่ไปกับการลงพื้นที่ในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อให้ความรู้ ประชาชนตระหนักถึงผลกระทบและความเสียหายที่เกิดจากการเผาป่าและงดการเผาป่า และการรณรงค์ในพื้นที่ชุมชนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำแนวกันไฟ การลาดตระเวน แจ่งเบาะแสเพื่อจับกุมผู้กระทำความผิด และการร่วมดับไฟ
3. ชั้นหลังการเกิดไฟฟ้าและหมอกควัน จะมุ่งเน้นการอบรม ให้ความรู้ด้านการปลูกป่า การปลูกพืชทดแทน การทำฝายชะลอน้ำ และการฟื้นฟูป่า เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในการดูแลป่า เพราะเมื่อประชาชนมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับป่า และตระหนักได้ว่าหากป่าถูกทำลายด้วยไฟ ประชาชนในพื้นที่ก็ย่อมได้รับผลกระทบ

ในด้านต่าง ๆ อย่างเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน อาทิ ผลกระทบด้านสุขภาพ การดำเนินชีวิต และ เศรษฐกิจในท้องถิ่น เป็นต้น นำไปสู่การอนุรักษ์ป่าในระยะยาว งดการทำลายป่า ร่วมด้วย ช่วยกันดูแลป้องกันและแก้ไขไม่ให้เกิดไฟป่าอย่างยั่งยืนต่อไป

ในด้านการปฏิบัติ กองทัพอากาศที่ 3 แบ่งการทำงานโดยมอบหมายให้หน่วยขึ้นตรงหรือ มณฑลทหารบก (มทบ.) ที่รับผิดชอบในแต่ละจังหวัด ประกอบด้วย มทบ.32 (ลำปาง) มทบ.33 (เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำพูน) มทบ.34 (พะเยา) มทบ.35 (แพร่) มทบ.37 (เชียงราย) มทบ.38 (น่าน) มทบ.310 (ตาก) ในการจัดชุดปฏิบัติการควบคุมไฟป่าและ หมอกควัน (ชป.) จังหวัดละ 1 ชป. รวมมี 9 ชป. ดำเนินงานตามขั้นตอนในพื้นที่ ดังแสดง ในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การดำเนินงานของกองบัญชาการเฉพาะกิจควบคุมไฟป่าและหมอกควัน กองทัพอากาศที่ 3

ระยะที่ 2 ศูนย์อำนวยการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันระดับภาค

ในสมัยของนายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา รัฐบาลได้มีความห่วงใยต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติซึ่งได้รับผลกระทบจากปัญหาไฟป่าและหมอกควัน จึงได้กำชับให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน¹² แต่ปรากฏว่าเมื่อการควบคุมปัญหาดังกล่าวหยุดลง ประกอบกับถึงห้วงเวลาอันเป็นฤดูกาลของการเกิดไฟป่าอีกครั้งหนึ่ง ปัญหาก็จะกลับมาอีกไม่จบสิ้น เนื่องจากช่วงหน้าแล้ง ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ ถึงเดือนเมษายน ของทุกปี มักพบว่าปริมาณฝุ่นละอองในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน และกระทบต่อสถานะเศรษฐกิจของพื้นที่ภาคเหนือ จากการยกเลิกและเลื่อนเที่ยวบินอันเป็นผลมาจากทัศนวิสัยในการบินต่ำกว่าเกณฑ์ความปลอดภัย จากปัญหาวิกฤติไฟป่าและหมอกควันที่เกิดขึ้นในประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

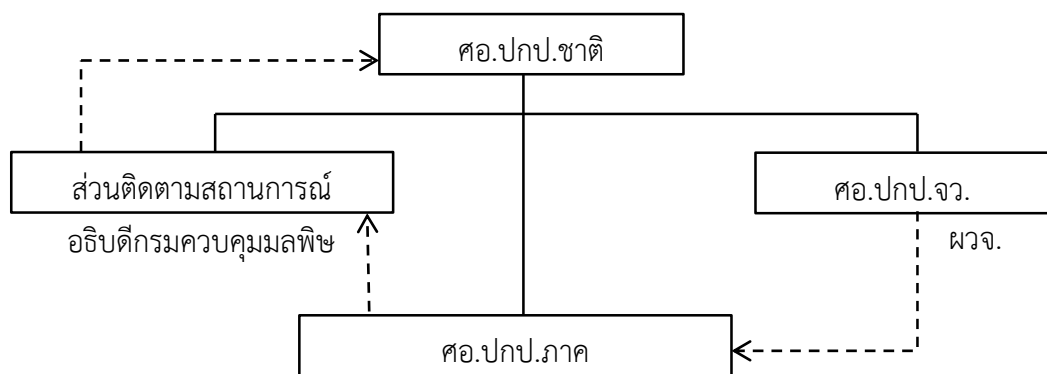
กองทัพภาคที่ 3 จึงได้จัดกำลังแบ่งเป็น 2 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 ชุดปฏิบัติการ สำหรับการลาดตระเวนป้องกัน ดับไฟป่า และจับกุมผู้ลักลอบเผาป่าส่งเจ้าพนักงานตำรวจเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมาย และชุดที่ 2 ชุดตรวจรณรงค์ สำหรับการลงพื้นที่ในชุมชนต่าง ๆ ไปพบปะกับผู้นำชุมชนเพื่อชี้แจงชาวบ้านในชุมชนให้มีความรู้ สร้างความเข้าใจ ถึงผลเสียของการเผาป่า ปัญหาที่จะกระทบตามมา มีการเชิญชวนประชาชนร่วมทำแนวกันไฟ สร้างฝายชะลอน้ำเพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้กับป่า โดยเป็นการทำกิจกรรมเฉพาะในส่วนของเจ้าหน้าที่ทหาร ไม่ได้มีการร่วมกันทำงานหรือประสานงานกับหน่วยงานอื่น หรือเรียกได้ว่าเป็นการทำงานในรูปแบบที่ต่างคนต่างทำ เพราะการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานใช้งบประมาณแยกกันอย่างชัดเจน ทำให้ขาดการบูรณาการการทำงาน ขาดความสอดคล้องและอาจเกิดความซ้ำซ้อนในการทำงานได้ เป็นการใช้งบประมาณแผ่นดินอย่างสิ้นเปลือง ในด้านผลการดำเนินงานจึงพบว่า การแก้ไขปัญหายังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนนักยังมีการลักลอบเผาป่าในพื้นที่

อย่างไรก็ตาม จากปัญหาไฟป่าและหมอกควันที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและส่งผลกระทบต่อเป็นวงกว้าง ในปี 2559 ได้มีมติคณะรัฐมนตรีมอบหมายให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเจ้าภาพหลักในการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนและดำเนินการป้องกันแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน มีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันแห่งชาติ (ศอ.ปกป.ชาติ)¹³ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นผู้อำนวยการฯ ซึ่งการปฏิบัติงานดังกล่าวมีความต่อเนื่องและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ด้านความมั่นคงและด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม¹⁴ ด้านความมั่นคง มีกรอบแนวทางที่สำคัญ คือ การพัฒนาระบบการเตรียมพร้อมแห่งชาติและระบบบริหารจัดการภัยพิบัติ การรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ยังมีกรอบแนวทางที่สำคัญ คือ การจัดระบบอนุรักษ์ ฟื้นฟูและป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน และยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน¹⁵ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นความมั่นคง¹⁶ ประเด็นการเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี¹⁷ และประเด็นการเติบโตอย่างยั่งยืน¹⁸ แบ่งการปฏิบัติงานตามคำสั่งดังกล่าวออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ส่วนติดตามสถานการณ์ มอบหมายให้อธิบดีกรมควบคุมมลพิษเป็นผู้อำนวยการ
2. ศูนย์อำนวยการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันระดับภาค (ศอ.ปกป.ภาค) โดยกองทัพภาคที่ 3 มีแม่ทัพภาคที่ 3 เป็นผู้อำนวยการ ทำหน้าที่อำนวยการ ควบคุม กำกับดูแลศูนย์อำนวยการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันในระดับจังหวัด และบูรณาการความร่วมมือจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดับไฟป่า อาทิ หน่วยงานป่าไม้ ตำรวจ และท้องถิ่น เป็นต้น รวมถึงเฝ้าระวังติดตามสถานการณ์ รายงานผลการดำเนินงานประจำวันให้ ศอ.ปกป.ชาติ ทราบทุกวัน ดำเนินการประชาสัมพันธ์และ

สร้างการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบของไฟฟ้าและหมอกควันให้ประชาชนและทุกภาคส่วนทราบ กองทัพอากาศที่ 3 จึงมีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันมากขึ้น

3. ศูนย์อำนวยการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันระดับจังหวัด (ศอ.ปกป.จว.) ในพื้นที่ 9 จังหวัดภาคเหนือ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อำนวยการและกำกับดูแลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันในเขตจังหวัดที่รับผิดชอบ รวมทั้งบูรณาการใช้งำลังพล ยุทโธปกรณ์ และงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในจังหวัดตามระบบ Single Command มาใช้ควบคุมสั่งการซึ่งต้องมีความรวดเร็วชัดเจน และดำเนินการได้อย่างทันท่วงที โดยเฉพาะในระดับพื้นที่ ต้องมีการจัดตั้งศูนย์รวบรวมข้อมูลและสั่งการ (war room) เพื่อติดตามสถานการณ์ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการวางแผนเข้าปฏิบัติการในพื้นที่ เช่น การดับไฟให้เร็วที่สุด การลาดตระเวนเฝ้าตรวจพื้นที่อย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นระบบและเป็นธรรม พร้อมทั้งนำระบบ Single Command ต้องลงไปถึงระดับอำเภอ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสังกัดทุกกระทรวง ต้องให้การสนับสนุน และปฏิบัติตามแผนงาน และข้อสั่งการ อย่างเต็มกำลังความสามารถ ดังแสดงในภาพที่ 2

มทภ.3

← - - - - - การรายงานสถานการณ์ผลการปฏิบัติประจำวัน

ภาพที่ 2 การดำเนินงานของศูนย์อำนวยการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน

จากการจัดตั้งศูนย์อำนวยการฯ ตามมติคณะรัฐมนตรี ทำให้เกิดภาพความร่วมมือจากทุกหน่วยงานในการปฏิบัติการกิจป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันในพื้นที่ภาคเหนืออย่างเป็นทางการเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตดังกล่าว ในส่วนของกองทัพภาคที่ 3 มี 2 บทบาทหลักในการปฏิบัติการกิจ บทบาทแรก คือ ศอ.ปภ.ภาค มีหน้าที่ควบคุมอำนวยการ ประสานงาน การปฏิบัติของจังหวัดและทุกหน่วยงาน และบทบาทที่ 2 เป็นการจำกัดกำลังพลจากหน่วยขึ้นตรงที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ เป็นชุดปฏิบัติการให้การสนับสนุน ศอ.ปภ.จว. โดยใช้รูปแบบเดียวกันกับการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ทำให้เกิดความสะดวกและง่ายต่อการปฏิบัติ รวมถึงไม่มีข้อกักรวดด้านงบประมาณเนื่องจากใช้งบประมาณของจังหวัดทำให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มที่ และยังเป็น การปฏิบัติร่วมกันของทุกหน่วยงาน มีคำสั่งมอบหมายงานจากบนสู่ล่าง (top-down order) โดยส่วนติดตามสถานการณ์ทำหน้าที่เฝ้าระวัง ค้นหาข้อมูลการเกิดจุดความร้อนจาก GISTDA เมื่อพบจุดความร้อน จะแจ้งไปยังจังหวัดและอำเภอ เพื่อเข้าสำรวจว่าเป็นจุดที่เกิดไฟป่าหรือไม่ต่างจากเดิมที่แต่ละหน่วยงานต่างดำเนินการเอง ทำให้ขาดความเชื่อมโยงในการปฏิบัติการกิจ เกิดความซ้ำซ้อน และสิ้นเปลืองงบประมาณ

ทั้งนี้ กองทัพภาคที่ 3 ได้จำกัดกำลังพลและยุทโธปกรณ์ บูรณาการร่วมกับกรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ส่วนราชการของจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน เพื่อเข้าไปช่วยเหลือดับไฟป่าในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศเป็นประจำทุกปี เป็นการจำกัดพื้นที่ที่เกิดไฟป่าไม่ให้ขยายเป็นวงกว้าง ทั้งยังเป็นการลดปัญหาหมอกควันจากควันไฟ นอกจากนี้ยังได้จัดตั้งกองบัญชาการควบคุมสถานการณ์หมอกควันภาคเหนือ กองทัพภาคที่ 3 ส่วนหน้าขึ้น ในห้วงเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนเมษายน ของทุกปี ที่จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันแก้ไขปัญหาเชิงประจักษ์ รวมทั้งวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงที่ต้องเฝ้าระวัง เพื่อจำกัดกำลังและ

ยุทธศาสตร์ที่มีอยู่ของแต่ละหน่วยงานให้เกิดความสอดคล้องอย่างเป็นรูปธรรมพร้อมทั้งได้จัดประชุมเพื่อกำหนดกรอบแนวความคิดในการควบคุมสถานการณ์หมอกควันภาคเหนือ¹⁹ ดังนี้

1. การแก้ไขปัญหาเร่งด่วน โดยกำหนดแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ที่ชัดเจน มุ่งเน้นการปฏิบัติเชิงรุกต่อพื้นที่เกิดไฟป่าหมอกควัน โดยการลาดตระเวนตรวจพื้นที่ด้วยอากาศยาน การใช้อากาศยานในการทิ้งน้ำดับไฟ การทำเครื่องพอกอากาศด้วยมาน้ำ การจัดทำระบบป่าเปียก
2. บูรณาการองค์ความรู้ เครื่องมือ และอำนาจหน้าที่ ของทุกส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง
3. การตรวจสอบและติดตามข้อมูลการเผาป่าในพื้นที่ร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง
4. ประสานแผนการปฏิบัติกับกองทัพอากาศ ในการใช้เครื่องบินทหารอากาศโปรยละอองน้ำในอากาศ ในย่านชุมชนเมืองที่มีปัญหา เพื่อลดภาวะค่า PM 2.5 และหน่วยฝนหลวงภาคเหนืออย่างใกล้ชิด เพื่อทำฝนเทียมในพื้นที่มีปัญหา
5. การติดตามสถานการณ์และวิเคราะห์พื้นที่เป้าหมาย (จุด Hotspot) เพื่อกำหนดแผนการปฏิบัติให้อากาศยานเข้าปฏิบัติในการทิ้งน้ำ และอากาศยานส่งกำลังพลเข้าปฏิบัติในพื้นที่ยากลำบากทางไกล แนวความคิดในการวางแผนและปฏิบัติการ โดยใช้ หลัก 4 F 1 P (Find Fix Fight Follow & Public Mind) เป็นแนวทางแก้ปัญหา โดย Find คือ การค้นหาพื้นที่เกิดไฟป่าจากจุดความร้อนมากที่สุด Fix คือ การจำกัดพื้นที่ไม่ให้ขยายเพิ่มมากขึ้นโดยเตรียมกำลังพล ยุทธศาสตร์ งบประมาณ และเทคโนโลยีเข้าดำเนินการ Fight คือ การดำเนินการดับไฟป่า อากาศยานทิ้งน้ำดับไฟ สนธิกำลังภาคพื้นดินดับไฟ Follow คือ การจัดกำลังควบคุมพื้นที่และมีมาตรการป้องกันระยะยาว ไม่ให้เกิดไฟป่าขึ้นมาอีก พร้อมทั้งสร้างความยั่งยืนด้วยระบบป่าเปียก โดยการสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้น ทำให้เกิดน้ำขังอยู่ในพื้นที่จนทำให้เกิดการแพร่ความชุ่มชื้น โดยการวางแผนการใช้คนและยุทธศาสตร์ และสุดท้าย Public Mind คือ จิตสาธารณะ โดยเริ่มการปลุกกระตุ้นให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกตระหนักถึงผลเสียต่อสุขภาพที่เกิดจากค่าฝุ่นละอองในอากาศ จนขยายตัวเป็นระบบไปจนถึงระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด โดยจัดทำแอปพลิเคชันเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลสภาพลม สภาพอุณหภูมิ สภาพหมอกควัน และการเกิดจุด Hotspot อย่างเป็นระบบทุกวันผ่านระบบออนไลน์

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติการกิจของกองทัพภาคที่ 3 และแนวทางแก้ไข

จากการปฏิบัติการกิจในการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันในประเด็นที่หนึ่ง พบว่าในระยะแรก กองทัพภาคที่ 3 ประสบกับปัญหาและอุปสรรค และมีแนวทางในการปรับรูปแบบการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาในเวลาต่อมา ดังนี้

ปัญหาและอุปสรรคในการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน

กองทัพภาคที่ 3 พบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติการกิจป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควัน โดยในระยะเริ่มแรก จากการดำเนินงานในรูปแบบการจัดตั้งกองบัญชาการเฉพาะกิจควบคุมไฟป่าและหมอกควัน กองทัพภาคที่ 3 (บก.ฉก.คฟป.ทภ.3)²⁰ ซึ่งทำหน้าที่วางแผน อำนวยการ ประสานงานกับหน่วยงานอื่น และกำกับการปฏิบัติของชุดปฏิบัติการ (ชป.) ของกองทัพภาคที่ 3 ซึ่งมีชั้นการปฏิบัติ 3 ขั้นตอน ได้แก่ ชั้นเตรียมการ ชั้นปฏิบัติการ และชั้นหลังการเกิดไฟป่าและหมอกควัน แบ่งการทำงานโดยมอบหมายให้หน่วยขึ้นตรงหรือมณฑลทหารบก (มทบ.) รับผิดชอบในแต่ละจังหวัดและดำเนินงานตามขั้นตอนในพื้นที่ รายละเอียดตามที่ได้กล่าวถึงแล้วในประเด็นที่หนึ่ง ภายหลังจากการปฏิบัติงานตามขั้นตอนดังกล่าว พบว่ามีปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

1. ยังคงมีไฟป่าเกิดขึ้นจากการลักลอบเผาป่า เพื่อขยายพื้นที่ทำกินของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง
2. ชุดปฏิบัติการที่รับผิดชอบมีจำนวนเพียงจังหวัดละ 1 ชุด ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ 5 นาย ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ครบทุกพื้นที่ โดยการปฏิบัติการหลัก คือ การรณรงค์ให้ความรู้ประชาชน ไม่ให้มีการเผาป่า และประชาสัมพันธ์ถึงผลเสียของการเกิดไฟป่าและหมอกควัน

3. ไม่มีเครื่องมือที่ใช้สำหรับดับไฟป่า เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านงบประมาณในการจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดับไฟป่า การปฏิบัติการกิจประยุกต์ใช้การตัดกิ่งไม้เพื่อทำเป็นที่ดับไฟแทนเครื่องมือที่มีความเหมาะสม เนื่องจากเครื่องมือดับไฟป่าจะมีเฉพาะเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ทำให้เมื่อเจ้าหน้าที่ทหารได้รับแจ้งหรือทราบว่ามีไฟป่าเริ่มเกิดขึ้นกว่าจะประสานให้ทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทราบเพื่อดำเนินการดับไฟในพื้นที่เกิดเหตุ ไฟป่าก็ได้ลุกลามขยายเป็นวงกว้างแล้ว จึงใช้เวลานานในการดับไฟ ส่งผลให้ร่างกายของเจ้าหน้าที่อ่อนล้าเป็นอย่างมากจากการปฏิบัติการกิจ
4. เจ้าหน้าที่ไม่สามารถจับกุมผู้ลักลอบเผาป่าได้ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่ชำนาญพื้นที่ ประกอบกับใช้เวลานานกว่าเจ้าหน้าที่จะทราบว่ามีไฟป่าเกิดขึ้น คนลักลอบเผาป่าก็ได้หลบหนีไปก่อนที่เจ้าหน้าที่จะไปถึงยังจุดที่เกิดไฟป่าแล้ว
5. การประสานงานและการปฏิบัติการกิจป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังมีลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดการบูรณาการความร่วมมืออย่างแท้จริง ทำให้การทำงานไม่มีประสิทธิภาพ มีความซ้ำซ้อน และสิ้นเปลืองงบประมาณ

แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในเวลาต่อมา

ในระยะต่อมา คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบมอบหมายให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเจ้าภาพหลักในการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนและดำเนินการป้องกันแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน โดยจัดตั้ง ศอ.ปกป.ชาติ²¹ แบ่งการปฏิบัติงานตามคำสั่งดังกล่าวออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนติดตามสถานการณ์ ส่วนที่ 2 ศอ.ปกป.ภาค ซึ่งรับผิดชอบโดยกองทัพภาคที่ 3 ได้กำหนด Action Plan 2 บทบาทหลัก ได้แก่ มีหน้าที่ควบคุม อำนวยการ ประสานงาน การปฏิบัติของจังหวัดและทุกหน่วยงาน และจัดกำลังพลสนับสนุนการปฏิบัติงานของ ศอ.ปกป.จว. และส่วนที่ 3 ศอ.ปกป.จว. รายละเอียดตามที่ไต่กล่าวถึงแล้วในส่วนที่หนึ่ง พบว่าการปฏิบัติงาน

ในรูปแบบดังกล่าวทำให้เกิดภาพความร่วมมือจากทุกหน่วยงานในการปฏิบัติการกิจป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันในพื้นที่ภาคเหนืออย่างเป็นทางการเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตดังกล่าว

ผลการปฏิบัติตาม Action Plan ที่ผ่านมา พบว่าสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาได้รวดเร็ว เพราะมี War Room ในการวิเคราะห์และสั่งการ ตลอดจนความร่วมมือแบบบูรณาการจากทุกภาคส่วนราชการ ซึ่งสามารถชี้ให้เห็นว่า ในห้วงเวลาที่ผ่านมา ในภาพรวมสามารถควบคุมการเกิดจุดความร้อน Hotspot ในพื้นที่ โดยอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ ซึ่งแสดงว่าสามารถดับไฟป่าได้ การประกาศห้ามเผาเด็ดขาดในพื้นที่ 9 จังหวัดภาคเหนือ โดยการประสานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการตามมาตรการและการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดในการจับกุมดำเนินคดีผู้ลักลอบเผาป่า และยังได้มีการประสานสื่อมวลชนร่วมประชาสัมพันธ์ ติดตาม Action Plan การปฏิบัติการกิจได้โดยตรงจากกลุ่ม Line สั่งการเพื่อให้ทราบแผนปฏิบัติการในทุกพื้นที่ ซึ่งหากทุกภาคส่วนร่วมกันโดยมีเป้าหมายคือ Public Mind และ Public Health มากขึ้น และยังจัดชุดประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่จากประชาชนจิตอาสา พร้อมติดตั้งอุปกรณ์กระจายเสียงทำการประชาสัมพันธ์รณรงค์ให้ประชาชนร่วมป้องกันไฟป่า ในพื้นที่ นอกจากนี้ยังใช้สถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือข่ายของกองทัพบก ประชาสัมพันธ์รณรงค์ ให้ประชาชนหยุด การเผาป่า และให้เข้าใจถึง สถานการณ์ หมอกควันที่เกิดขึ้น

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาในระยะยาว พื้นที่ป่า 9 จังหวัด ภาคเหนือตอนบนทั้งหมด แบ่งเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พื้นที่ป่าสงวน พื้นที่อื่น ๆ มีหน่วยงานรับผิดชอบ 2 กระทรวงหลัก ได้แก่ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กรมควบคุมมลพิษ กรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช) และกระทรวงมหาดไทย²² ดำเนินการดังนี้

1. ต้องแบ่งพื้นที่ลดหมอกควันจากโมเดล “3 เขตไร้ควันประชาสุขสันต์” โดยแบ่งพื้นที่เป็น 3 ส่วน ได้แก่ พื้นที่เมือง รถต้องไร้ควันดำ โรงงานต้องไม่ปล่อยควันพิษ พื้นที่ทางการเกษตร ประชาชนร่วมใจไม่เผาป่า บังคับใช้กฎหมาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเข้าไปช่วย และพื้นที่ป่าเขา กำหนดช่วงเวลาปิดป่าและห้ามเข้าอย่างเคร่งครัด ห้ามการเผาป่าอย่างเด็ดขาด รวมถึงการระบุเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบที่แน่ชัด
2. ควรมีการบูรณาการร่วมกับสถาบันการศึกษา ปฐมวัยและกระตุ้นเด็กนักเรียน นักศึกษา ให้เกิด Public Mind รู้ถึงอันตรายของปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กในอากาศ หรือ PM 2.5 ที่มีค่าเกินมาตรฐาน เพื่อให้เกิดจิตสาธารณะร่วมในการจัดการภาวะวิกฤติของค่าคุณภาพอากาศที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน จึงจะทำให้เกิด Public Health ขึ้นมาได้
3. ด้านการปฏิบัติเมื่อเกิดไฟป่า ในขั้นต้นทุกอำเภอได้จัดตั้งศูนย์รวบรวมข้อมูลและสั่งการระดับอำเภอ (war room) ณ ที่ทำการปกครองระดับอำเภอ เพื่อเฝ้าติดตามกำหนดพื้นที่เสี่ยง และวางแผนบูรณาการทุกภาคส่วนในพื้นที่เข้าดำเนินการดับไฟ และสร้างการรับรู้แก่ประชาชนในพื้นที่อย่างทั่วถึง เมื่อสถานการณ์ไฟป่าอยู่ในขั้นรุนแรง อำเภอและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้าไปจัดตั้งที่บังคับการควบคุมสั่งการระดับอำเภอส่วนหน้า ในพื้นที่ที่เกิดเหตุ เพื่อควบคุม อำนวยการ สั่งการ แบ่งพื้นที่รับผิดชอบ และบูรณาการใช้กำลังทุกภาคส่วนในพื้นที่เข้าดำเนินการดับไฟอย่างรวดเร็ว ในขั้นต้นใช้กำลังเจ้าหน้าที่ที่มีขีดความสามารถและมีความชำนาญในการดับไฟจากชุดเสือไฟ/ชุดเหยี่ยวไฟ เข้าดำเนินการดับไฟเป็นหน่วยงานแรก โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูง และบูรณาการกำลังจากเจ้าหน้าที่ทหารกองทัพอากาศที่ 3 เจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่น ๆ รวมทั้งประชาชนจิตอาสาเป็นผู้ช่วยสนับสนุนการดับไฟจนสถานการณ์ไฟป่ากลับเข้าสู่ภาวะปกติ และยังสามารถกำลังพลและเครื่องมือเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง

แนวคิดหลักของกองทัพอากาศที่ 3 ในการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน คือ การให้ความสำคัญกับความแตกต่างของบริบทในพื้นที่แต่ละจังหวัด การวางแผนปฏิบัติการจึงต้องร่วมมือกับทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงและ

ประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้การนำแผนงานการแก้ไขปัญหาไปปฏิบัติมีความครอบคลุมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้น ข้อมูล (Data) และ ความรู้ ความเข้าใจ และความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ จึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันเป็นอย่างมาก ควรมีแนวทางในการแก้ไขปัญหา ดังนี้

1. การจัดทำ Big Data หรือระบบรวบรวมข้อมูล (data warehouse) เพื่อรวบรวมชุดข้อมูลทุกรายการที่มีความเกี่ยวข้อง สามารถนำมาใช้แก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันได้ ได้แก่ One Map, Area Type, การใช้ฐานข้อมูลจากข้อมูลสถิติการเกิดจุดความร้อนหรือ Hotspot ของ GISTDA²³ ในการติดตามสถานการณ์การเกิดไฟป่า ซึ่งสามารถระบุตำแหน่งการเกิดไฟป่าจากจุดแสดงความร้อน นำไปสู่การจัดกำลังเข้าไปตรวจสอบ หากพบว่าเกิดไฟป่าในจุดที่ตรวจสอบพบจริงจึงจะดำเนินการเรียกชุดดับไฟเข้าทำการดับไฟต่อไป, ข้อมูลแหล่งน้ำในพื้นที่, ข้อมูลฝาย, ข้อมูลพื้นที่ป่าไม้ เช่น ป่าอนุรักษ์ ป่าสงวน ข้อมูลประชาชนจิตอาสา เป็นต้น นอกจากนี้ ข้อมูลที่มีต้องได้รับการปรับปรุงให้มีความถูกต้อง แม่นยำ ทันสมัยตลอดเวลา และทุกส่วนสามารถเพิ่มเติมข้อมูลแบบ Real-time ได้ การรวบรวมข้อมูลดังกล่าวต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง และสามารถเข้าถึงง่าย เช่น การทำเป็นแอปพลิเคชัน เพื่อให้ทุกส่วนสามารถนำข้อมูลมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด การกำหนดพื้นที่รับผิดชอบทั้ง 3 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ชุมชน พื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่ป่า จะมีความชัดเจนของหน่วยรับผิดชอบ สามารถจัดทำแผนและจะทราบว่าต้องการสนับสนุนจากหน่วยงานใดหรือไม่ เมื่อมีข้อมูลตามที่ได้กล่าวมานี้ จะทำให้สามารถนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ปัญหา ทราบสาเหตุที่แท้จริงของการเกิดปัญหาและความพร้อมของทรัพยากร นำไปสู่การแก้ปัญหาที่ตรงจุด

2. ประยุกต์ใช้ทฤษฎีชุมชน หรือ บวร (บ้าน วัด โรงเรียน)²⁴ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันอย่างยั่งยืน โดย บ - บ้าน หมายถึง การรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ตามบ้านเรือน ให้เฝ้าระวังการเกิดไฟป่า เป็นการให้ประชาชนเป็นหูเป็นตาพร้อมด้วยช่วยกัน

ป้องกันและรายงานเมื่อเกิดไฟฟ้า ว - วัด หมายถึง การใช้วัดเป็นส่วนหนึ่งในการให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเกิดและการเฝ้าระวังป้องกันไฟฟ้า มุ่งเน้นให้ประชาชนหลีกเลี่ยงและหยุดการเผาป่าเพื่อหาของป่าและล่าสัตว์ ตระหนักและรับรู้ถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นอย่างเลี่ยงไม่ได้จากไฟฟ้า และ ร - โรงเรียน เป็นการให้ผู้ที่อยู่ในสถาบันการศึกษาหรือครอบครัวนักเรียน ให้ทราบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเกิดปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน เมื่อนักเรียนได้รับการสนับสนุนให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวแล้วสามารถสร้างความเข้าใจไปยังครอบครัวและชุมชนต่อไป

บทบาทที่เหมาะสมของกองทัพภาคที่ 3 ในการแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน

ในส่วนของกองทัพภาคที่ 3 ควรมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ด้านความมั่นคง และด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 4 บทบาทหลัก ดังนี้

การจัดกำลังสนับสนุนปฏิบัติการดับไฟฟ้า

หน่วยทหารของกองทัพภาคที่ 3 ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่แต่ละจังหวัดเป็นกำลังสนับสนุนในรูปแบบชุดปฏิบัติการให้กับทางจังหวัดในการเข้าดับไฟฟ้า ร่วมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ อาสาสมัครดับไฟฟ้า เป็นต้น เช่นเดียวกับการสนับสนุนกำลังตามแผนบรรเทาสาธารณภัย ในขณะเดียวกันก็เป็นชุดณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือจากประชาชนซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ สามารถช่วยเป็นหูเป็นตา สอดส่องดูแลเมื่อเกิดไฟฟ้า เป็นการป้องกันปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันได้อย่างยั่งยืน โดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรเป็นหน่วยหลักในการกำหนดนโยบาย แผนงาน และงบประมาณ ในการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการแก้ไขปัญหาระดับทุกระดับ เพราะเมื่อกองทัพภาคที่ 3 มีบทบาทเป็นกำลังสนับสนุนการแก้ไขปัญหในพื้นที่

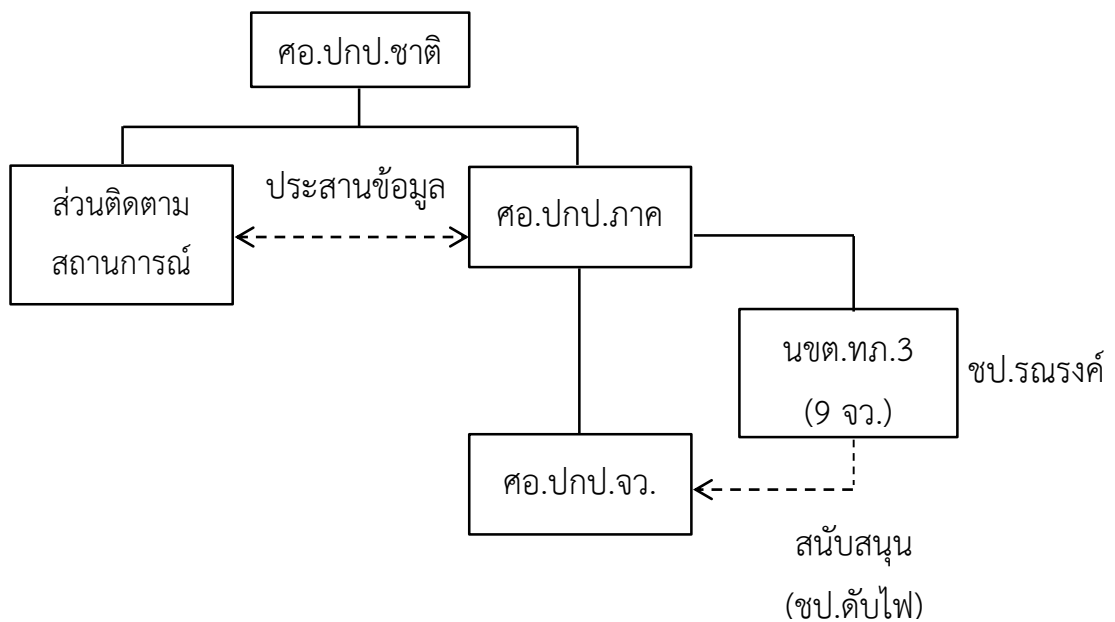
จังหวัดแทนการเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ จะสามารถช่วยลดข้อจำกัดและปัญหา เรื่องการใช้จ่ายงบประมาณในการดำเนินการกิจ รวมถึงข้อจำกัดด้านอุปกรณ์และ เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติการดับไฟ โดยให้ทางจังหวัดหรือรัฐบาลช่วยสนับสนุน งบประมาณในส่วนนี้แทน เพราะหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดูแลทรัพยากรป่าไม้โดยตรง เช่น กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช หน่วยงานป้องกันและบรรเทา สาธารณภัย หรือแม้กระทั่งทางจังหวัดซึ่งเป็นผู้มีอำนาจดูแลสถานการณ์ในเขตพื้นที่จังหวัด โดยตรง ย่อมมีขีดความสามารถและมีความพร้อมด้านงบประมาณและการจัดหาอุปกรณ์ เครื่องมือในการดับไฟป่ามากกว่า ในขณะที่กองทัพอาจมีข้อจำกัด แต่สามารถเตรียม ความพร้อมในด้านการจัดกำลังพลเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการดับไฟป่าเมื่อได้รับการร้องขอจาก หน่วยงานอื่นที่รับผิดชอบโดยตรง

นอกจากนี้ ยังสามารถให้หน่วยงานทหารในพื้นที่แต่ละจังหวัดปฏิบัติการภัยใต้ โครงสร้างของจังหวัดหรือกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัด (กอ.รมน. จังหวัด) โดยเป็นกำลังสนับสนุนในการจัดชุดปฏิบัติการดับไฟป่า เมื่อได้รับการขอรับการ สนับสนุนกำลังทหารเพื่อดับไฟป่าที่เกิดขึ้น ในรูปแบบนี้เป็นการปฏิบัติภายใต้การใช้ งบประมาณของจังหวัดหรือ กอ.รมน. จังหวัด ทำให้ไม่มีข้อกังวลด้านงบประมาณค่าใช้จ่าย ต่าง ๆ เพียงแต่ต้องประสานรายละเอียดกับทางจังหวัดเกี่ยวกับงบประมาณที่จะต้องให้ ชัดเจนและเรียบร้อย

การทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงาน

การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันของกองทัพอากาศที่ 3 ในรูปแบบศอ.ปกป.ภาค ดั้งเดิม เป็นการทำหน้าที่ช่วยประสานงานให้เกิดการบูรณาการ ในภาพรวมระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับจังหวัดและท้องถิ่น ในพื้นที่ภาคเหนือ ควรจัดให้มีผู้ประสานงานของแต่ละหน่วยงานเข้ามาอยู่ในส่วนบัญชาการด้วย เพื่อให้การ ประสานงานระหว่างหน่วยงานเป็นไปอย่างใกล้ชิด สามารถร่วมช่วยกันแก้ไขปัญหาอย่างมี ประสิทธิภาพ มีการแบ่งงานการปฏิบัติการกิจอย่างถูกต้องทำให้หน่วยงานได้รับผิดชอบ

งานใดหรือหน่วยงานใดควรเข้าไปเสริมสนับสนุนการปฏิบัติภารกิจใดบ้าง ควรมีการจัดโครงสร้างใหม่ให้ ศอ.ปกป.จว อยู่ภายใต้การควบคุมอำนาจการ สั่งการ และกำกับดูแลของ ศอ.ปกป.ภาค เพื่อให้สามารถอำนาจการประสานงานการปฏิบัติของแต่ละจังหวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ตามคำสั่งที่ออกมาอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดการบูรณาการในการปฏิบัติงาน การวางแผนงานต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้มีอำนาจบัญชาการสถานการณ์ในแต่ละจังหวัด และประสานงานกับ ศอ.ปกป.ภาค ในการปฏิบัติงานระดับพื้นที่ รวมถึงรายงานผลการปฏิบัติงานว่าดำเนินการอยู่ในระยะใด มีความคืบหน้าในการดำเนินงานเป็นอย่างไรบ้าง เช่น การทำกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจหรือฝึกอบรมชาวบ้านทำครบทุกหมู่บ้านหรือไม่ ความคืบหน้าการทำแนวกันไฟร่วมกัน การร่วมลาดตระเวนป่า การกำหนดห้วงเวลาห้ามเข้าป่า การกำหนดห้วงเวลาห้ามเผาวัชพืชในพื้นที่เกษตรหรือหากห้ามไม่ได้ ให้ใช้การวางแผนแบ่งการเผาเพื่อไม่ให้เกิดควันจากการเผามากเกินไป ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การดำเนินงานของศูนย์อำนาจการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันตามข้อเสนอแนะ

การสนับสนุนคณะกรรมการ/กองบัญชาการแก้ไขปัญหาจากส่วนกลาง

รัฐบาลแต่งตั้งให้มีผู้รับผิดชอบแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันจากส่วนกลาง เข้ามาจัดตั้งกองบัญชาการ ทำหน้าที่ ควบคุม อำนวยการ และแก้ไขปัญหาสถานการณ์ไฟป่าในพื้นที่ อาจเป็นรูปแบบของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือ จนกว่าการดำเนินงานดับไฟป่าจะเสร็จสิ้น เพื่อให้การประสานงานกับรัฐบาลมีความสะดวกมากยิ่งขึ้นหากประสบปัญหาในการดำเนินงาน โดยเฉพาะปัญหาด้านงบประมาณ และยังทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างเร่งด่วน มีประสิทธิภาพ ทันต่อสถานการณ์ซึ่งมีความรุนแรง ไม่สามารถใช้กระบวนการทำงานในรูปแบบเดียวกันกับในสถานการณ์ปกติได้ เพราะอาจเกิดความล่าช้า ส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนผู้ประสบปัญหา รวมถึงอาจเกิดอันตรายต่อสวัสดิภาพเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการเข้าดับไฟป่า การจัดตั้งให้มีผู้แทนแต่ละกระทรวงที่เกี่ยวข้องปฏิบัติงานในคณะกรรมการดังกล่าว โดยผู้ว่าราชการจังหวัดยังคงเป็นผู้บัญชาการสูงสุดในการแก้ไขปัญหาในระดับจังหวัด มีหน่วยงานในจังหวัดเป็นองค์ประกอบในการดำเนินงาน กองทัพภาคที่ 3 รับผิดชอบจัดกำลังพลในพื้นที่จังหวัดนั้นสนับสนุนการทำงาน ในส่วนของงบประมาณทั้งปวงที่ใช้ในการดำเนินการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน อยู่ในการควบคุมดูแลของผู้ว่าราชการจังหวัด และให้เป็นไปตามแผนบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ ปี 2558

การเตรียมความพร้อม สร้างการรับรู้ และเข้าถึงประชาชนในพื้นที่

หน่วยงานที่มีอำนาจและรับผิดชอบโดยตรง ควรมีมาตรการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในช่วงวิกฤตสถานการณ์ไฟป่า โดยกองทัพภาคที่ 3 ร่วมสนับสนุนการดำเนินงานในพื้นที่ ภายใต้การควบคุมและสั่งการโดยผู้ว่าราชการจังหวัด เช่น สนับสนุนการปฏิบัติการกิจของชุดจิตอาสาหมู่บ้านดับไฟป่า รวมทั้งสนับสนุนการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมการเข้าดับไฟป่าอย่างปลอดภัย โดยการดำเนินการดังกล่าวนี้ สามารถให้กองทัพภาคที่ 3 มีส่วนในการรับผิดชอบเป็นผู้ประสานงาน ทั้งในระดับการเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ การประสานความร่วมมือหรือเชื่อมโยงการทำงานระหว่างหน่วยงานในระดับจังหวัด อำเภอ ท้องถิ่น

รวมทั้งจัดทำกำลังพลสนับสนุนการดำเนินงาน เนื่องจากกองทัพภาคที่ 3 มีความพร้อมด้านกำลังพล และได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนในพื้นที่ซึ่งมีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ทหารเป็นอย่างดี ทำให้ได้รับความร่วมมือในการแจ้งข่าวสารจากประชาชนในพื้นที่เมื่อมีไฟป่าเกิดขึ้น

นอกจากนี้ หากมีการกำหนดพื้นที่สำหรับพักผ่อนแบบปลอดภัย หรือที่เรียกได้ว่า Safety Zone เพื่อให้เป็นพื้นที่พักผ่อนและฟื้นฟูสุขภาพสำหรับประชาชนได้เข้าไปผ่อนคลายเพื่อหลบเลี่ยงหมอกควัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มเสี่ยงในพื้นที่ เช่น ผู้ป่วย คนชรา เด็ก และสตรีมีครรภ์ ต้องสามารถเข้าไปใช้พื้นที่ได้ พร้อมทั้งควรมีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกไว้บริการประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว และสั่งการให้ทุกอำเภอจัดเตรียม Safety Zone ในการให้บริการประชาชน ทั้งนี้ กองทัพสามารถสนับสนุนกำลังพลในการช่วยหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดเตรียมสถานที่เพื่อให้บริการประชาชนและเข้าไปดูแลการอำนวยความสะดวกด้านความพร้อมของสถานที่เป็นระยะตามความเหมาะสม รวมถึงประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์พื้นที่ Safety Zone ไปยังประชาชนในพื้นที่อย่างทั่วถึง เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีและความคุ้นเคยระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่

บทสรุป

จากที่ได้นำเสนอและวิเคราะห์ที่มาของบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันของกองทัพภาคที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติการกิจกรรมถึงแนวทางแก้ไข และบทบาทที่เหมาะสมสำหรับกองทัพภาคที่ 3 ในการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันอย่างยั่งยืน พบว่าสามารถตอบคำถามการวิจัยได้ครบทั้งสิ้น 3 ประเด็น ประกอบด้วย บทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันของกองทัพภาคที่ 3 ในปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคในการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน และบทบาทที่เหมาะสมของกองทัพภาคที่ 3 ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันอย่างยั่งยืน เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

บทบาทที่เหมาะสมของกองทัพภาคที่ 3 ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันอย่างยั่งยืน สามารถทำได้โดยจัดกำลังสนับสนุนปฏิบัติการดับไฟป่าให้แก่ทางจังหวัดหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ในรูปแบบชุดปฏิบัติการและชุดรณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้เกิดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ทั้งในระดับจังหวัดและท้องถิ่น สนับสนุนคณะทำงาน/กองบัญชาการแก้ไขปัญหาจากส่วนกลาง เพื่อให้การประสานงานกับรัฐบาลมีความสะดวกมากยิ่งขึ้น การดำเนินงานเป็นไปอย่างเร่งด่วน มีประสิทธิภาพ ทันต่อสถานการณ์ รวมถึงมีบทบาทในการเตรียมความพร้อม สร้างการรับรู้และเข้าถึงประชาชนในพื้นที่อย่างทั่วถึง

ทั้งนี้ การที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันอย่างยั่งยืนนั้น เห็นควรดำเนินการจัดชุดรณรงค์ จากเดิมจังหวัดละ 1 ชุด เป็นอย่างน้อยอำเภอละ 1 ชุด เพื่อให้เข้าถึงชุมชนได้มากขึ้น สามารถสร้างความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึก ให้ประชาชนในพื้นที่หยุดเผาป่า มีจิตอาสาช่วยกันดูแลรักษาป่า เผ่าระวังไม่ให้เกิดไฟป่าในพื้นที่ชุมชนของตนเอง การรณรงค์ช่วยกันสร้างฝายและป่าเปียก เพื่อให้ฝายป่าเกิดความชุ่มชื้น ป้องกันไม่ให้ติดไฟได้ง่าย

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าจากบทบาทของกองทัพภาคที่ 3 ในการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนซึ่งเป็นพื้นที่ภูเขาสูงนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจและทำทนายว่าบทบาทของกองทัพบกในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในพื้นที่ภาคอื่น ๆ ของประเทศ จะเป็นบทบาทที่เหมาะสมในแนวทางไหนได้บ้าง และมีรูปแบบอย่างไร นอกจากนี้ การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันในประเทศไทยยังสามารถต่อยอดพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อปัญหาได้อย่างตรงจุด นำไปสู่การแก้ไขปัญหายั่งยืนได้แท้จริง ด้วยการศึกษานโยบายการจัดการแก้ไขปัญหาไฟป่า

และหมอกควันในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา²⁵ ออสเตรเลีย²⁶ ฟินแลนด์²⁷ เป็นต้น พร้อมนำวิธีคิดและกระบวนการทำงานจากกรณีศึกษามาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย พร้อมกันนี้ ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่ากองทัพอากาศที่ 3 ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงประชาชน จะร่วมด้วยช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันที่เกิดขึ้นต่อไปอย่างไม่ย่อท้อ ไม่เพียงแต่ในพื้นที่ภาคเหนือเท่านั้น แต่รวมถึงผืนป่าทุกแห่งในประเทศไทย.

เอกสารอ้างอิง

- ¹ ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. “ป่ารกน้ำ” ปลุกป่า ปลุกชีวิต ปลุกอากาศหายใจ [อินเทอร์เน็ต]. 2561. [เข้าถึงเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2563]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.prachachat.net/royal-house/news-203917>
- ² ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580). ครั้งที่ 1. 2561.
- ³ เอกวิทย์ เตระดิษฐ์. มุลนิธิสืบนาคะเสถียร. ไฟป่าอินโดนีเซีย กับปัญหาหมอกพิษข้ามพรมแดน [อินเทอร์เน็ต]. 2562. [เข้าถึงเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2563]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.seub.or.th/blogging/สถานการณ์/สิ่งแวดล้อม-ต่างประเทศ/ไฟป่าที่อินโดนีเซีย-กับ/>
- ⁴ ข่าวไทยพีบีเอส. หมอกควันไฟป่าอินโดนีเซียกระทบพื้นที่ภาคใต้ [อินเทอร์เน็ต]. 2562. [เข้าถึงเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2563]. เข้าถึงได้จาก : <https://news.thaipbs.or.th/content/283826>
- ⁵ ธารา บัวคำศรี. กรีนพีซ ประเทศไทย. ไฟป่าอนุรักษ์ : ผลพวงของนโยบายที่ผิดพลาดและสัญญาณเตือนของภาวะฉุกเฉินด้านสภาพภูมิอากาศ [อินเทอร์เน็ต]. 2563. [เข้าถึงเมื่อ 10 เมษายน 2563]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.greenpeace.org/thailand/story/11876/climate-emergency-forest-fire-in-thailand/>
- ⁶ เวิร์คพอยท์นิวส์. วิกฤตฝุ่นเชียงใหม่ ถูกจัดเป็นเมืองที่มีมลพิษสูงอันดับ 1 ของโลก อันตรายต่อสุขภาพ [อินเทอร์เน็ต]. 2563. [เข้าถึงเมื่อ 10 เมษายน 2563]. เข้าถึงได้จาก : <https://workpointnews.com/2020/04/05/iqair-chiang-mai/>
- ⁷ สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์. แฉลงผลการปฏิบัติงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันใน 9 จังหวัดภาคเหนือ [อินเทอร์เน็ต]. 2563. [เข้าถึงเมื่อ 10 เมษายน 2563]. เข้าถึงได้จาก : <http://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG200121183130140>
- ⁸ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการขยายผลการวิจัยเพื่อติดตามผลแนวทางการแก้ไขปัญหาวิกฤตหมอกควันจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2555. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2557.

- ⁹ สำนักข่าวอินโฟเควสท์. AOT เพยสถานการณ์หมอกควันและฝุ่นภาคเหนือกระทบการบิน-จุดนักท่องเที่ยวลดลงราว 1 หมื่นราย/วัน [อินเทอร์เน็ต]. 2562. [เข้าถึงเมื่อ 10 เมษายน 2563]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.ryt9.com/s/iq03/2974773>
- ¹⁰ แผนปฏิบัติการควบคุมไฟป่าและหมอกควันปี 58 – ศูนย์ประสานงานและรณรงค์ป้องกันไฟป่าและหมอกควัน ทท.3 ที่ สพ 001 ลง 19 ธันวาคม 2557.
- ¹¹ หนังสือ กกร.ทท.3/ฝกร.ศบภ.ทท.3. ที่ กท 0483/ฝกร. 892 เรื่อง ขออนุมัติหลักการจัดตั้งหน่วยเฉพาะกิจควบคุมไฟป่าและหมอกควัน ทท.3 ลง 28 พฤศจิกายน 2556.
- ¹² โพสต์ทูเดย์. "ปักตู"จัดคืนสุขเร่งดับไฟป่าหมอกควันภาคเหนือ [อินเทอร์เน็ต]. 2558. [เข้าถึงเมื่อ 10 เมษายน 2563]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.posttoday.com/politic/news/354599>
- ¹³ คำสั่งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ 71/2559 เรื่อง จัดตั้งศูนย์อำนวยการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันภาคเหนือ (ศอ.ปกป.) ลง 10 มีนาคม 2559.
- ¹⁴ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580). ครั้งที่ 1. 2561.
- ¹⁵ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564). 2559.
- ¹⁶ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (1) ประเด็น ความมั่นคง (พ.ศ. 2561 - 2580).
- ¹⁷ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (13) ประเด็น การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาพที่ดี (พ.ศ. 2561 - 2580).
- ¹⁸ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (18) ประเด็น การเติบโตอย่างยั่งยืน (พ.ศ. 2561 - 2580).
- ¹⁹ การบรรยายสรุปสถานการณ์และการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันภาคเหนือ. 14 มีนาคม 2562; สโมสรกาวิละ ค่ายกาวิละ. เชียงใหม่. 2562.
- ²⁰ หนังสือ กกร.ทท.3/ฝกร.ศบภ.ทท.3. ที่ กท 0483/ฝกร. 892 เรื่อง ขออนุมัติหลักการจัดตั้งหน่วยเฉพาะกิจควบคุมไฟป่าและหมอกควัน ทท.3 ลง 28 พฤศจิกายน 2556.
- ²¹ คำสั่งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ 71/2559 เรื่อง จัดตั้งศูนย์อำนวยการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันภาคเหนือ (ศอ.ปกป.) ลง 10 มีนาคม 2559.

²² หนังสือกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ที่ มท 0624 (บกปก.ช.)/ว 29 เรื่อง การป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน ปี 2561 – 2562 ลง 26 พฤศจิกายน 2561.

²³ สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ. ดาวน์โหลดข้อมูลสถานการณ์ไฟป่า รายวัน [อินเทอร์เน็ต]. เข้าถึงได้จาก : <http://fire.gistda.or.th/download.html>

²⁴ ชัยวัฒน์ สุรวิชัย. สยามรัฐ. บวร:บ้านวัดโรงเรียน สร้างชีวิตจิตใจให้เข้มแข็งมีพลังสร้างสรรค์ ด้วยความรู้สติปัญญาและความจริง [อินเทอร์เน็ต]. 2560. [เข้าถึงเมื่อ 12 เมษายน 2563]. เข้าถึงได้จาก : <https://siamrath.co.th/n/19811>

²⁵ United States Department of Agriculture. Safe and Effective Wildfire Response [Internet]. [cited 2020 April 12]. Available from : <https://www.fs.usda.gov/managing-land/fire/response>

²⁶ Ketchell, Misha. The Conversation. The world's best fire management system is in northern Australia, and it's led by Indigenous land managers [Internet]. 2020. [cited 2020 April 12] Available from : <https://theconversation.com/the-worlds-best-fire-management-system-is-in-northern-australia-and-its-led-by-indigenous-land-managers-133071>

²⁷ Noack, Rick. The Washington Post. Why Finland is so good at handling forest fires. Hint: It's not because of raking [Internet]. 2018. [cited 2020 April 12]. Available from : <https://www.washingtonpost.com/world/2018/11/19/why-finland-is-so-good-handling-forest-fires-hint-its-not-because-raking/>

ประวัติย่อผู้วิจัย

ยศ ชื่อ	พันเอก รพินทร์ ร่ำรวย
วัน เดือน ปีเกิด	23 พฤษภาคม 2515
ประวัติสำเร็จการศึกษา	
พ.ศ. 2534	โรงเรียนเตรียมทหาร รุ่นที่ 32
พ.ศ. 2538	วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต (ไฟฟ้าสื่อสาร) โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 43
พ.ศ. 2548	หลักสูตรหลักประจำ โรงเรียนเสนาธิการทหารบก ชุดที่ 83 โรงเรียนเสนาธิการทหารบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2539 - 2540	ผู้ตรวจการณ์หน้า กองร้อยทหารปืนใหญ่ กองพันทหารปืนใหญ่ที่ 4
พ.ศ. 2540 - 2540	นายทหารอำนวยการยิง กองร้อยทหารปืนใหญ่ กองพันทหารปืนใหญ่ที่ 104
พ.ศ. 2543 - 2547	ผู้บังคับกองร้อยทหารปืนใหญ่ กองพันทหารปืนใหญ่ ที่ 104
พ.ศ. 2547 - 2548	ประจำ โรงเรียนเสนาธิการทหารบก
พ.ศ. 2548 - 2549	นายทหารยุทธการ ศูนย์ต่อสู้ป้องกันภัยทางอากาศ กองทัพบกที่ 3
พ.ศ. 2552 - 2556	ผู้ช่วยนายทหารฝ่ายกิจการพลเรือน กองทัพอากาศที่ 3
พ.ศ. 2556 - 2558	ผู้บังคับกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 4

ตำแหน่งปัจจุบัน

พ.ศ. 2558 - ปัจจุบัน	หัวหน้ากองกำลังพล มณฑลทหารบกที่ 35
----------------------	------------------------------------